

113-as számú okiratsomag

Csóri malom

Veszprém vármegye vízikönyve a vízikönyv száma XI/25.⁽¹⁾

Összefoglalás

A Szakács-ér jobb partján épült *Csóri malom* a forrástól számítva a második. Felső szomszédja az *Izsa malom*, alsó szomszédja az *Alsó Márton malom*. Az 1886-ban kiállított községi bizonyítványban huszonegyedikként felsorolt, a pápateszéri 173. + 1 telekjegyzőkönyvben 985. helyrajzi számmal jelölt malom tulajdonosa ekkor ifj. gróf Esterházy Móricz. A pápateszéri községi bizonyítvány alapján így is jegyezték be a XI/25. számú vízikönyvbe 1893-ban. Közben azonban Eigner István szücsi lakos kérésére Szücs község elöljárósága is kiadott egy bizonyítványt arról, hogy a szóban forgó malom már az 1885. évi XXIII. törvény életbe lépése előtt 20 évvel, sőt annál is régebben Eigner István tulajdonában volt⁽²⁾, így Eigner is igényt tart a vízhasználat jogára. A Szücs község elöljárói által 1889 március 15-én kiállított bizonyítvány a pápateszéri vízimalmok levéltári dokumentumainak értékes darabja. Az alispánnak tehát arról kellett döntenie, melyik községi elöljáróság bizonyítványát fogadja el, a pápateszériét, vagy a szücsiét. Megkönnyítette a dolgát, hogy mindkét községben Márffy Gyula volt a körjegyző, aki bizonyára tudta, kinek a tulajdonában van a malom. Az Eigner István tulajdonjogát - és így a vízhasználat jogát is - elismerő jogerős alispáni határozat 1900-ban-ban született meg, ám a molnár ezt már nem érthette meg, amint ez egy 1900 augusztusában Kolozsváry József alispánnak írt kérvényből kiderül. A *Csóri malom* vízikerekének átmérője 4,40 méter, szélessége 0.62 méter volt az 1905-ben kiadott engedély szerint. A malom üzeméhez engedélyezett vízmennyiség másodpercenként 100 liter.

A *Csóri (Eigner) malom* és további öt pápateszéri malom építészeti felmérését, a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum megbízásából 1975-ben a budapesti Kassák klub tagjai - a magyar táncházmozgalom alapítói - végezték. A felmérés tervlapjai az SZNM Népi Építészeti Archívumában ma is megtalálhatók⁽³⁾.

A vízikönyvi dossziét két piros vonallal áthúzták és ráírták: VISSZAVONVA 7719/22/1967 szám alatt [S2-1].

⁽¹⁾ Székesfehérvári KMH Vízikönyvek, 158 (doboz), 113-as számú okiratsomag, *kézzel ráírva*: Bakonyér (Bánya-ér), Gerence, Cuha

⁽²⁾ A 25 pápateszéri vízimalmot feltüntető második katonai felmérés (1806–1869) térképen: Eigner M.

⁽³⁾ FAN 598 – Andrásy malom, Horváth József vízimalma. FAN 600 – Fenyőfői vízimalom, Fekete Mihály vízimalma. Fan 608 – Bolla malom, gr. Eszterházy Móricz vízimalma, Kurics malom. FAN 609 – Kuti vízimalom, grf. Eszterházy Móricz vízimalma, Kapcsándy Gyula vízimalma. FAN 611 – Birkás malom, Bögi István vízimalma. FAN 612 – Csigi malom, Dobos malom.

Vízikönyv (1893 - 1967)

A vízikönyv dosszié első irata egy táblázatos tartalomjegyzék, címe: *gróf Eszterházy Mór pápateszéri u.n. Csóri malma* [S2-2]. Felsorolja a vízikönyvben elhelyezett dokumentumokat, azok iktatószámát, az elhelyezés dátumát és a mellékletek számát:

A vízikönyv száma	Elhelyezés kelte	Megnevezés	A mellékletek száma
XI/25	1893 aug. 31.	Igazoló határozat alisp. 210 42/93	2.
	1925 aug. 21.	Eigner Mihály részére engedély 10858/905.	
	- " -	Felülvizsgálat. 16111/908	1.
		Műszaki leírás	
		Helyszínrajz	
		Hossz- és keresztmetszelvények	
		Műépítmények rajza	
		Jegyzőkönyvek	
		Községi bizonyítvány	

Községi bizonyítvány (1886)

A községi bizonyítvány az eredeti dokumentum korabeli másolata. A vízikönyvben 61/93 számon iktatott alispáni okiratot 1886. december 31-én keltezték Veszprémben [S2-3]. A négyoldalas ív hátoldalán az alispán hivatala így foglalja össze az ügyirat lényegét:

Veszprém vármegye alispánjától

20266/1886

Gróf Esterházy Mórész Pápa-Teszér község határában a ~ folyón levő u. n. Csóri malmára nézve, az 1885 : XXIII t.c. 189 §-ában előírtak alapján e helyről 9281/1886 sz. a. kibocsátott hirdetéshez képest, bejelentését törvényszerű intézkedés céljából beadja.

Az így beérkezett bejelentés az 1885: XXIII t.c. 190 § ának értelmében Pápa-Teszér községgel illetősége útján azzal közöltetik, hogy ezen bejelentésre nézve az érdekeltek észrevételeiket 30 nap alatt tegyék meg és hogy ezen határidő eltelte után az érdekeltek szabályszerű értesítéséről szóló vétbizonyítvány is a beadott észrevételekkel, a bejelentéssel és mellékleteivel együtt hozzám az illetékes hatóság útján minden késedelm nélkül betérjessék.

Minderről a bejelentő tulajdonos törvényes meghatalmazottja, a pápai járás főszolgabírája

és Pápa-Teszér község ez utóbbi illetékessége útján s a bejelentéssel és mellékleteivel együtt végzésileg értesítetik.

Veszprém, 1886 évi december hó 31-én.

Véghely Dezső

A dokumentumot 61/93 számon, hét évvel később iktatták be a XI/25 számú vízikönyvbe.

Határozat (1893)

A vízhasználat jogosultságát igazoló alispáni határozat öt évvel később, 1893. március 10-re készült el azzal a megjegyzéssel, hogy a vízhasználat gyakorlatára vonatkozó feltételeket az 1885. évi XIII. t.c. 192 §-a értelmében egy későbbi időpontban határozzák meg. A határozatot 61/93 számmal iktatták a vízikönyvbe. 3. pontja kötelezi a malom tulajdonosát, hogy a műszaki terveket saját költségén készíttesse el és azokat nyújtsa be az alispáni hivatalnak. Konkrét időpontot azonban nem határoz meg, csak *esetleg előforduló panasz, a vizimű átépítése, javítása, vagy az illető vízfolyás vízi-műveinek együttes rendezése* esetén ír elő záros határidőt [S2-4]. Amint látni fogjuk, erre 11 évvel később került sor.

Értesítés (1893)

A következő irat egy értesítés, dátuma 1893. augusztus 31. Ebben Véghely Dezső királyi tanácsos, alispán arról értesíti az érdekelteket, hogy a *Csóri malom* vízjogosítványának tárgyában kiadott határozat jogerőre emelkedett, ezért elrendeli, hogy az összes iratot helyezték el a XI/25. számmal nyitandó vízikönyvbe. Az intézkedésről értesíti a tulajdonost, Pápa - Teszér község elöljáróságát, a pápai járás főszolgabíróját és az I. kerületi magyar királyi kultúrmérnöki hivatalt [S2-5].

Bizonyítvány (1889)

Az 1886-ban kiállított községi bizonyítvány alapján Eszterházy Mór tulajdonjogát igazoló alispáni határozat 1893-ra jogerőre emelkedett. Közben azonban 1889 márciusában indult egy másik eljárás is, melyben Eigner István szücsi lakos kérésére Szücs község elöljárósága bizonyítványt adott ki arról, hogy *a Pápateszér község határában, a Gergőéri vizen lévő Eigner István-féle malom már az 1886. évi (...) t.c. életbe lépése előtt 20 évet meghaladó idő óta Eigner István szücsi lakos tulajdonát képezte, minél fogva Eigner István fent nevezett vízhez most is jogos igényt tart* [S2-6].

Az 1885. évi XXIII-ik z. cz. értelmében bélyegmentes

Bizonyítvány

Az alulis írott Szűcs község előjárósága által hitelesen bizonyítatik, - miszerint a P.teszéri határban ugynevezett Görgőéri vízen lévő Eigner István féle malom már az 1885. évi XXIII-ik t. cz. életbe lépte előtt 20 évi időt meghaladó idővel Eigner István szűcsi lakós tulajdonát képezte, - az Uradalommal kötött szerződés értelme s illetve alapja szerint, minél fogva Eigner István fentnevezett vízhez most is jogos igényt tart. -

Kelt szűcsön 1889 évi március hó 15-én

aláírások:

(Márfy Gyula körjegyző

(pecsét: Körjegyzői Hivatal Szűcs)

Holczinger bíró

(...) József

Galler Miklós

Weiler István

Kérvény

A tulajdonjogát igazoló bizonyítványt mellékelve Eigner István kérvénnyel fordult az alispánhoz [S2-7].

Nagyságos kir: Tanácsos és Alispán Ur!

Minthogy az ./. alatt becsatolt községi bizonyítván alapján beigazolom - hogy a P.teszéri határban ugynevezett Görgő éri vízen lévő malmomat az 1885. évi XXIII-ik t.cz: életbe lépte előtt több mint 20 évvel háborítlaanul bírtam a pápai Uradalommal kötött szerződés alapján, s ezen malomnál viz felfogási - itatási és örlési - ugy vízgáthasználási jogom mindig volt, ebből kiindulva.

Alázatosan kérem Nagyságodat, kegyeskednék a jövőre nézve is ezen vízhez vízi jogomat megállapítani, - s erről engen tisztelettel, alulírottat végzésileg értesíteni. -

Teljes tisztelettel maradván

Nagyságos kir. Tanácsos és Alispán urnak

Szűcs 1889 15/III.

legalázatosabb szolgája

Eigner István szűcsi lakos.

A kérvény 1889 március 18-án érkezett Véghely Dezső alispán hivatalába. A négy évvel később, 1893 márciusában keltezett és augusztusban jogerőre

emelkedett, 5765/X. 1893 sz. alispáni határozat még gróf Eszterházy Móriczot ismeri el a malom s a vízhasználat jogos tulajdonosának. A vízhasználat jogát elismerő határozatot 14780/X. 1900 szám alatt hozták meg, ám ezt Eigner István már nem érte meg, amint azt Veidinger János 1900 aug. 24-én keltezett, az alispánnak írt levélben olvashatjuk.

Eigner István levele az alispánnak (1889) [S2-8]

Nagyságos Alispán Úr!

Hivatkozva a 14780/ 1900 számú rendeletére, tisztelettel jelentem, miszerint Eigner István volt szücsi lakós elhalálozván, - hagyatéka letárgyaltatott, - s a tulajdonát képezett a P.teszéri 173. sz. tjkben + 1 sorszám alatt felvett malom jelenleg Eigner János szücsi lakos tulajdonát képezi.

Tisztelettel maradván

Szücs 1900 VIII. 24.

Alázatos szolgálója

Veidinger János

mint Eigner János magán gyámja

A kérvényt 1900 aug. 26-án iktatták, ekkor már Kolozsváry József volt az alispán.

Műszaki leírás (1901)

1901-ben készült el a malom műszaki leírása [S2-9], ebből tudjuk, hogy

Ezen malom a Pápa- Teszéri határban a "Görgő" patakra van építve, s fel van véve a Pápa - Teszéri 173. sz. tjkben 985 helyrajzi szám alatt - terület nélkül. Ezen felépítményi malom tulajdonosa ifj. Eigner János kiskorú, a telek azonban, melyen a malom fekszik és a vízvezető csatorna területe, - melyen a víz a malomra folyik, - a Pápa - Ugodi hitbizomány tulajdona, melynek mostani haszonélvezője kisk. gróf Esterházy Pál, s melynek használatáért a felépítményi malom tulajdonosa évi haszonbért fizet a hitbizománynak.

A malom egy felülcsapó 4.4 méter átméretű vizeskerékkel és egy egypár 1.0 méter átméretű őrlőkővel - parasztörlésre van berendezve és felszerelve; a vízbefolyás 0.325 méter szélyes, s a rekesztábla magassága 0.38 méter. -

Ezen malomnak vadvíz árka nincsen.

A malomnak felső szomszédja: Izsa Miklós malma, az alsó szomszédja pedig Tibold Mihály malma.

Helyszínrajz (1901)

A műszaki terveket Török János mérnök készítette el 1901 ősen. Az uradalmi térkép után készített helyszínrajz a Szakács-éren épült négy malom pontos helyét rögzíti a szelvényszámok és a helyrajzi számok feltüntetésével. A Görgő patak mindkét oldala uradalmi birtok, 983 hrsz alatt. Vízfolyás szerint az első malom a Görgő patakon az *Izsa malom*, a 33 - 34-es szelvények között, a malomépület helyrajzi száma 984. A második az Eigner malom (a vízikönyv címében "Csóri", az 1886-os térképen "Szepel" néven említve) 985 helyrajzi szám alatt, a 28 - 29 szelvények között. A térkép mindkét malom fölött kisméretű malomtavat ábrázol. A harmadik malom a helyszínrajzon a Tibold malom (a vízikönyv címében és az 1886-os térképen "Alsó Márton", a községi bizonyítványban "A. Márton") néven, 986 helyrajzi szám alatt, a 21 - 22 szelvények között szerepel. Negyedik a Felber malom (az 1886-os térképen "Fölber") 987 helyrajzi szám alatt, a 15 - 16 szelvények között található. A Tibold és a Felber malomnál a helyszínrajz nem mutat malomtavat.

A helyszínrajz mutatja azt a Görgő pataktól nyugatra lévő gazdasági utat is, amelyen keresztül a malmokat megközelíthetjük [S2-10].

Műépítmények rajza (1901)

Az alaprajzból, a hosszmetsetből és az előlnézetből megállapíthatók az Eigner malom épületének, a malomfejnek, a vízikéréknek és a rávezető faválynak a főbb méretei [S2-11].

Hossz- és keresztzelvények (1901)

A rajz többek között mutatja a malomépület ablakán elhelyezett magassági jegy helyét, az Eigner malom valamint felső és alsó szomszédai közötti magasság különbségeket és általában sok fontos - egy esetleges helyreállítás-hoz nélkülözhetetlen - adatot [S2-12].

Engedélyokirat (1905)

Az 1905 július 16-án keltezett, kézzel írt engedélyokirat Eigner Mihály Szűcs községbeli lakos nevére szól. Az 1901-ben készült műszaki leírásban - Eigner István halálát követően - még a kiskorú Eigner János a malom tulajdonosa. Az Eigner Mihály nevére 1905-ben kiállított, 10858/1905 számú engedélyokiratot csak húsz évvel később, 1925-ben helyezték el a a vízikönyv dokumentumai között [S2-13].

10858/1905

Veszprémvármegye alispánjától

Vízi könyvi szám XI/25

1.§.

Eigner Mihály Veszprémmegyei, Szűcs községbeli lakos a következő határozatok szoros megtartásának kötelezettsége mellett az 1885. évi XXIII. t.cz. 168 és 192 § alapján engedélyt nyert a veszprémmegyei Pápateszér község határában, a Görgőéri /: Bakonyér :/ vízfolyáson az ezen engedélyokirat kiegészítő részét képező, Török János okleveles mérnök által kidolgozott terveknek megfelelő már eddig is gyakorolt vízhasználatot továbbra is gyakorolni, nevezetesen a Görgőéri /: Bakonyéri :/ vízfolyás vizét bármely vizállás mellett a 2. §-ban körülírt célra felhasználni, evégből a vízszinét a duzzasztási magasságig felduzzasztani és ezen engedélyokiratban körülírt víziműveket és medreket létesíteni, illetve a már eddig is létezőket ezen engedélyokiratban körülírt módon továbbra is fenntartani, végül azoknak jókarban tartása végett szükséges munkálatokat foganatosítani, amely munkálatokat partbirtokosok tűrni tartoznak. A mederből kikotort hordalék mindkét parton a partszélétől mért 1.0 m. távolságban a szükséges szélességben rakható le.

2.§

Az engedélyezett vízhasználat a Görgőéri /: Bakonyéri :/ vízfolyás mozgó erejének a pápateszéri 173 számú telekjegyzőkönyvben 983 helyrajzi szám alatt telek nélkül felvett vízimalom mozgatására való felhasználása mesterséges duzzasztás segítségével.

Az e végből szükséges víziművek a következők.

a. malomfő

b. felső és alsó malomcsatorna

A vízhasználat egy felülcsapott vízikerekre van berendezve. A vízikérék tengelye 198.75 méter magasságban van az alapsík fölött. Átmérője 4.40 méter, szélessége 0.62 méter.

3.§

A malomfő helyszínrajzban megjelölt helyen a (: 28 + 46:) számmal jelölt szelvényénél van és egy kerékre vezető zúgóból áll.

A kerékre vezető zúgó nyílásának belső világossága 0.325 méter, küszöbének magassága az alapsík fölött 201.22 méter, tábláinak magassága a küszöb felett 0.38 méter, az alapsík felett 201.60 méter.

4.§

A felső malomcsatorna a vízfolyásnak 33 + 00 számmal jelölt szelvényétől a malomfőig terjed. Összes hossza 454 méter. A hossz - szelvénybe berajzolt fenékmélységgel, átlag 1.0 méter fenék szélességgel, 1:1 oldalrészükkel bír.

Az alsó malomcsatorna a malomfőtől a 26 + 00 számmal jelölt szelvényig terjed. Összes hossza 246 méter. A hossz - szelvénybe berajzolt fenékmélységgel, átlag 1.0 méter fenék szélességgel, 1:1 oldalrészükkel bír.

5.§

Engedélyes köteles:

a. Az engedélyokirat 2. 3 és 4 §-aiban kitüntetett összes víziműveket és medreket

saját költségén ezen engedélyokirat határozatainak megfelelően használni, továbbá ugyanúgy állandóan jókarban tartani.

b. Az engedélyezett duzzasztási magasságot különben 600 koronáig terjedhető pénzbüntetés terhe mellett betartani /: 1885. XIII. t.cz. 184 § :/ illetve ha a vízszin ezen megengedett duzzasztási magasság fölé emelkedik, a vízfelesleget a malomfő nyílásának felnyitásával a fenéken lebocsátani /66655/885 számú ministeri rendelet 6 § :/.

c. A víziművön elhelyezett magassági jegy és vonatkozási jegy sértetlenségét felelősség terhe mellett megőrizni, s azok esetleges megsérülését vagy elpusztulását 8 nap alatt a pápai járás főszolgabírájának különbeni 200 koronáig terjedhető pénzbüntetés terhe alatt bejelenteni.

d. Engedélyes személyében beálló változást a változás napjától számítandó 30 napon belül 200 koronáig terjedhető pénzbírság terhe mellett a vízikönyvbe való bejegyzés végett az alispánál bejelenteni.

e. Az engedélyokiratot mellékleteivel együtt, vagy eredetiben vagy hiteles másolatban mindig kéznél tartani, s a hatóság kívánatára bármikor előadni.

f. Kártérítés nélkül tűrni mindazokat a zavarokat, melyeket a felette és alatta lévő vízfolyásoknak hatóságilag a törvény értelmében elrendelt tisztogatása és ezen tisztogatás foganatosítása céljából szükséges munkák a vízfolyási viszonyokban előidézhetnek.

6.§

Az engedélyezett duzzasztási magasság a malomfőnél a víziműveknek hatósági megvizsgálása alkalmával malomtulajdonos költségén magassági jeggyel fog megjelöltetni.

A vonatkozási jegy megerősítésének helye és magassága is a víziművek hatósági megvizsgálása alkalmával állapítandó meg s az ezen alkalommal felveendő jegyzőkönyvben körülírandó.

7.§

A megengedett duzzasztás magassága a malomfőnél az engedélyezett tábla magasságával /: 201.60 méter : / egyenlő.

8.§

A fentartandó mederszakaszok végpontjai a földművelés, ipar és kereskedelemügyi m. kir. ministerium 66655/885 számú körrendeletének 11 §-a értelmében a víziművek hatósági megvizsgálása alkalmával határjelekkel fognak megjelöltetni.

1. A malom üzeméhez engedélyezett vízmennyiség másodpercenként 100 liter.

2. Az engedélyokiratban felsorolt magasságok a malomépület végén lévő ablak középső vízszintes vasrudján, ezen (...) jobb oldali végén felvett magassági fixpont alatt 202.079 méternél fekvő alapsíkra vonatkoznak.

9.§

Az engedély tartama az 1885. évi XXIII. t. cz. 192. §-a értelmében nincs időhöz kötve.

10.§

Az engedélyokiratban felsorolt jogok és kötelezettségek jogutódokra is átszállanak.

11.§

Az engedélyokirat kiegészítő részét képezi:

a. műszaki leírás	1 db.
b. helyszínrajz	1 db.
c. hossz szelvény és kereszt szelvények	1 db.
d. műépítmények rajza	1 db.
Összesen:	4 db.

12.§

Engedélyes köteles az engedélyezett munkálatokat az engedély elvesztésének terhe alatt, az engedélyokirat kiadásától számított egy év alatt az engedélyokiratnak megfelelően jókarba hozni. A munkálatok befejezése a pápai járás főszolgabírójának bejelentendő.

Veszprém, 1905. július hó 16.

(alispán aláírása)

Értesítés (1905)

Az engedélyokirattal azonos számú dokumentumban olvasható, hogy a "Csóri" malomról van szó, amely Eigner Mihály Szűcs községbeli lakos tulajdonában van [S2-14].

Jegyzőkönyv (1908)

Az 1908. július 14-én Pápateszéren fölvelt jegyzőkönyvet Körmendy Béla főszolgabíró, mint az eljárás vezetője, Tarján Ernő kir. mérnök, hatósági szakértő és Eigner Mihály engedélyes írta alá. A hatósági szakértő megállapítja, hogy a víziművek az engedély szerint épültek meg, így elhelyezte a magassági és a vonatkozási jegyeket, valamint kitűzte a tisztogatási határt jelző karókat is [S2-15].

Határozat (1908)

Az 1908 október 8-án keltezett határozat a "csóti" és a "csóri" malmok felülvizsgálati jegyzőkönyveiről rendelkezik. Eigner János "csóti" malma esetében a július 14-én meghíusult eljárás újbóli lefolytatására és a felvett jegyzőkönyvnek a székesfehérvári kultúrmérnöki hivatalhoz való azonnali áttételére utasítja a pápai járás főszolgabíróját. Eigner Mihály "csóri"

malmának felülvizsgálati jegyzőkönyvével kapcsolatban utasítja a vízikönyv vezetőjét, hogy a dokumentumot helyezze el a XI/20. számú vízikönyvben [S2-16].

Határozat (1967)

Eigner Mihály "Csóri" malmának vízjogi engedélyét 1967-ben vonták vissza [S2-17].

-
- (S2-1) <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-1.pdf>
 - [S2-2] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-2.pdf>
 - [S2-3] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-5.pdf>
 - [S2-4] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-6.pdf>
 - [S2-5] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-7.pdf>
 - [S2-6] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-15.pdf>
 - [S2-7] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-16.pdf>
 - [S2-8] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-17.pdf>
 - [S2-9] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-11.pdf>
 - [S2-10] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-12.pdf>
 - [S2-11] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-14.pdf>
 - [S2-12] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-13.pdf>
 - [S2-13] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-4.pdf>
 - [S2-14] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-10.pdf>
 - [S2-15] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-8.pdf>
 - [S2-16] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-9.pdf>
 - [S2-17] <http://motka.gyor.hu/file/atch/66/113-3.pdf>